

Punitief populisme in de media

Prof. dr. Jonathan Bernaerts, Prof. dr. Steve Paulussen en

dra. Elisa Janssens

17 oktober 2026

Inhoud

1. Punitief populisme

2. Methode

3. Resultaten

- A. Gerechtsverslaggeving in populaire kranten en krantenwebsites
- B. Onderwerpen in Vlaamse gerechtsverslaggeving
- C. Beoordeling van de uitspraak (appreciatie)
- D. Motivering (bron) van de appreciatie

4. Conclusie

1. Punitief populisme

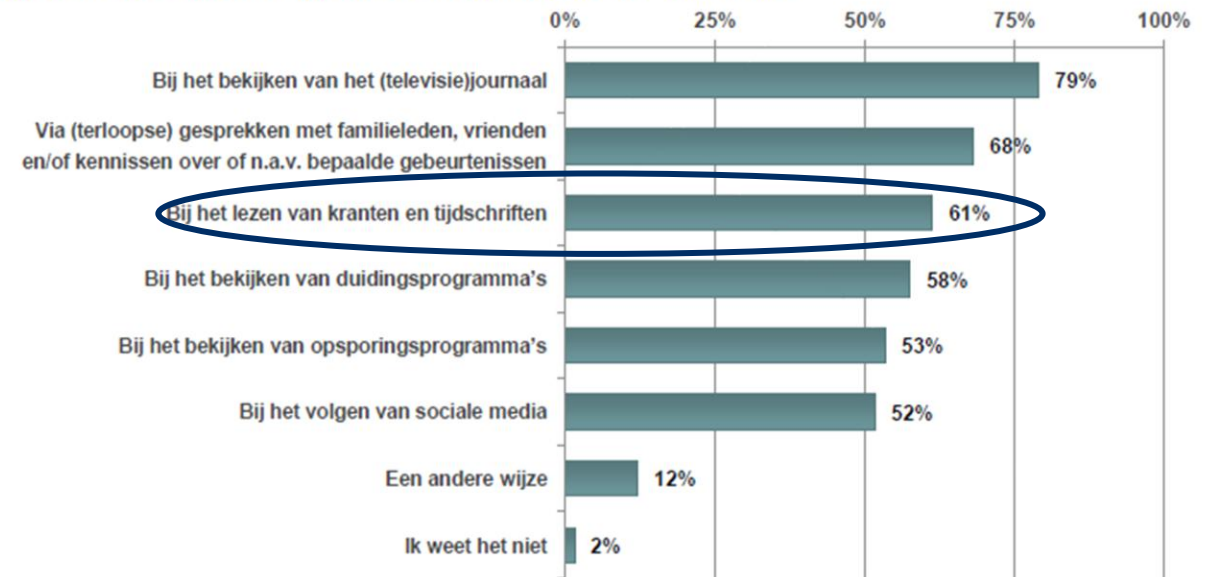
- **Kranten en tijdschriften als informatiebron over “justitie” (Justitiebarometer 2024).**
- **Afbakening**
 - Niet alle kritiek op een rechterlijk oordeel is punitief populisme.
 - Analyse van krantenberichten over **rechterlijke uitspraken** *versus* (maatschappelijke) **betekenis** van die berichten.

3.3.8. Informatie over justitie

Het kanaal waarlangs de meeste respondenten informatie vernemen over justitie is het (televisie)journaal (i.c. 79%). Op een tweede plaats komen (terloopse) gesprekken met familie, vrienden of kennissen over of naar aanleiding van bepaalde gebeurtenissen (68%). Overige kanalen via dewelke vijf tot zes op de tien respondenten informatie vernemen over justitie zijn – in dalende volgorde: lezen van kranten en tijdschriften (61%), bekijken van duidingsprogramma's (58%), bekijken van opsporingsprogramma's (53%) en via sociale media (52%).

Ruim één op de tien respondenten (12%) vermeldt spontaan nog een andere wijze waarop ze informatie over justitie vernemen. De vaakst vermelde zijn: via het werk of de school (4%), alsook via eigen ervaring met justitie (3%).

Figuur 20: Hoe verneemt u informatie over justitie? Is dit: – naar totaal

Basis: alle respondenten (ongewogen n=1.649); meerdere antwoorden mogelijk

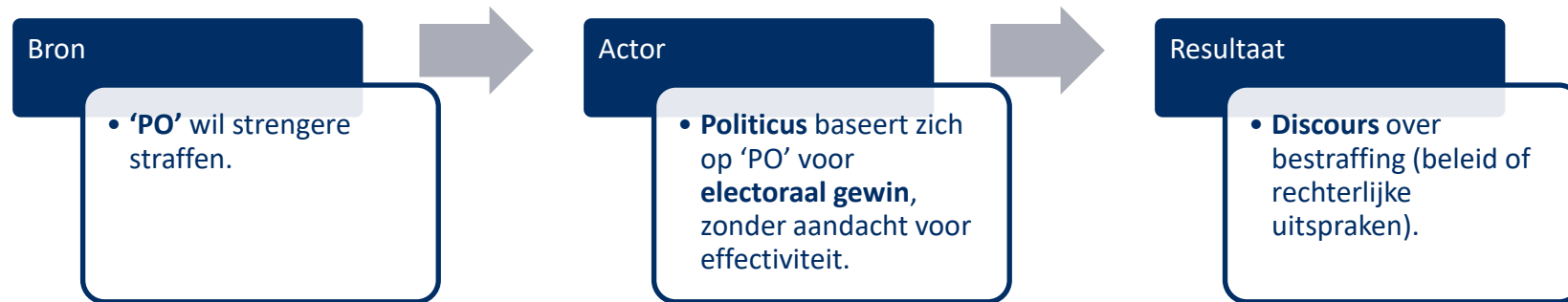
1. Punitief populisme

- **Centrale elementen in wetenschappelijke definities van punitief populisme**
 - **Achterliggende ideeën**
 - Bevolking *versus* de elite (vgl. populisme).
 - Autoriteit van de bevolking bij bestraffing.
 - Politiek **discours** over bestraffing (beleid en rechterlijke uitspraken).
 - **Bron** van het discours
 - **Bevolking (dé publieke opinie)** als beweerdelijke “**bron**”.
 - **Actoren**
 - Politici.
 - Media.
 - **Doel**
 - Electoraal gewin (boven effectiviteit en experten).

1. Punitief populisme

▪ Definities met *politici* als actor

▪ Eng

▪ Breed

1. Punitief populisme

▪ Definities met *media* als actor

(“mediatiek” punitief populisme; zonder verwijzing politicus)

▪ Breed (met ‘PO’)

▪ Breed (zonder ‘PO’)

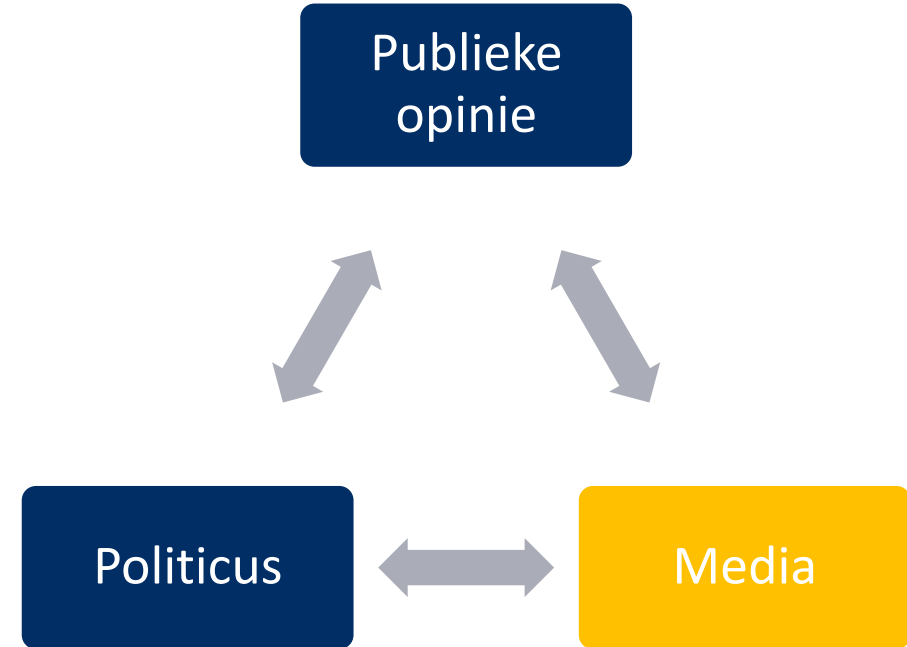
1. Punitief populisme

Actor	Bron	Publieke Opinie	Zonder Publieke Opinie
Politici		Punitief populisme in <i>enge</i> zin (cat. 1)	Punitief populisme <i>zonder</i> verwijzing naar PO (cat. 2)
Media		<i>Mediatiek</i> punitief populisme <i>met</i> verwijzing naar PO (cat. 3)	<i>Mediatiek</i> punitief populisme <i>zonder</i> verwijzing naar PO (cat. 4)

1. Punitief populisme

■ Vragen

- In welke mate fungeren de media (kranten) als een forum voor punitief populisme?
- Laten de media zich leiden door “dé publieke opinie”?

2. Methode - Empirisch onderzoek

Punitief populisme in Vlaamse gerechtsverslaggeving

- **Analyse van berichtgeving over strafrechtelijke uitspraken**
 - Steekproef: 6 geconstrueerde weken in 2025, N=876.
 - Populaire kranten en kwaliteitskranten: *Het Laatste Nieuws*, *Het Nieuwsblad*, *De Morgen*, *De Standaard*.
- **Focus op:**
 - de aard van de berichtgeving.
 - punitief populisme (cat. 1 en 3): 'publieke opinie' als bron.
 - punitief populisme (cat. 2 en 4): sensatie, emotie, simplificatie.
 - de betrokken actoren (politici en media).

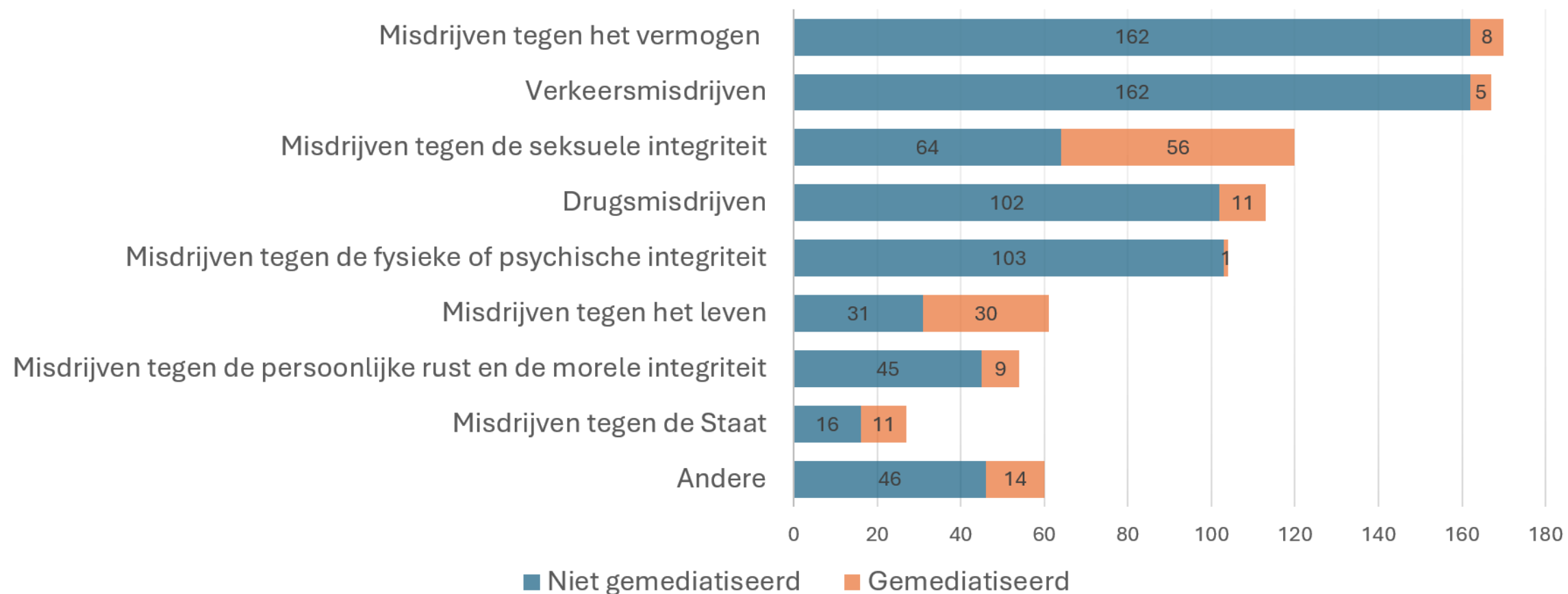
3. Resultaten

A. Gerechtsverslaggeving in *populaire kranten en krantenwebsites*

- Veel meer artikels in populaire kranten (96,3%) dan in kwaliteitskranten.
- Meer online (67,8%) dan in de gedrukte krant.
- 89% over veroordelingen, 5,7% vrijspraak, 0,6% internering en 4,7% opschorting van de uitspraak van de veroordeling.
- 83,4% zaken met beperkte media-aandacht, 16,6% **gemediatiseerd** (meerdere artikels in verschillende kranten).
 - Kwaliteitskranten focussen significant vaker op sterk gemediatiseerde zaken.

3. Resultaten

B. Onderwerpen in Vlaamse gerechtverslaggeving

3. Resultaten

C. Beoordeling van de uitspraak (appreciatie)

- **Neutrale berichtgeving domineert:** 86,5% geen appreciatie.
- **13,5%** van de artikels **bevat een appreciatie**, iets vaker *mild* ("te lichte straf") dan *zwaar* ("te zware straf") (55,6% vs 44,4%).
- **Gemediatiseerde zaken** krijgen vaker een appreciatie (40,7% vs 8,1% bij niet-gemediatiseerde zaken), vaker als *mild* (69,7%).
- Vooral bij **seksuele misdrijven** (30%) en **misdrijven tegen het leven** (34,4%).
 - Vaker *mild* dan *zwaar* beoordeeld.
- **Actoren:** (advocaat) slachtoffer en publieke opinie beoordelen de uitspraak significant vaker als *mild*, verdediging als *zwaar*, journalisten *gemengd*.
 - Politici nagenoeg afwezig in beoordelingen van **de uitspraak** (cat. 1 en cat. 2).

3. Resultaten

Het vonnis zet kwaad bloed bij velen.

D. Motivering (bron) van de appreciatie

blijft voor beroering zorgen.

- 41,5% van de artikelen met een appreciatie (n=118) is niet gemotiveerd.
- Wel gemotiveerd (n=69):
 - 30,4% verwijst naar de **publieke opinie** als motivering (**cat. 3**).
 - Uitsluitend bij seksuele misdrijven (vaak met gemediatiseerd).
 - Vooral bij vrijspraken en opschorting.

Schuldig, maar geen straf: de veroordeling van een gynaecologiestudent duwt bij veel slachtoffers van geweld op een zere wonde. De maatschappelijke verontwaardiging is dan ook groot. 'Veel mensen geven het signaal dat ze dit niet meer pikken'

Gynaecologiestudent - Straffeloosheid na seksueel geweld ontketent volkswoede

het Instagram-filmpje - in haar bekende satirische stijl - vatte Baeten perfect het ongenoegen dat velen over de uitspraak voelen. Die is dinsdag in de rechtbank van eerste aanleg Leuven gedaan.

3. Resultaten

komen weg met een fikse werkstraf.

is vandaag aan een straf ontsnapt in de rechtbank in Brussel.

D. Motivering (bron) van de appreciatie

- 66,2% van de artikels met een appreciatie (n=68) gebruikt **populistische taal** (cat. 4); 33,8% is inhoudelijk/juridisch gemotiveerd (vaak beknopt).
 - Opnieuw vooral bij gemediatiseerde zaken over seksuele misdrijven, opschorting of vrijspraak.

ontsnapt aan effectieve celstraf

steek in zijn borst. Sven D.B., bijgenaamd 'Sven Speed', kwam er toen goedkoop van af in de rechtbank. Vijf jaar later werd hij opnieuw aangehouden voor poging doodslag, maar ook toen wist hij aan een zware straf te ontsnappen.

maar één jaar effectieve celstraf.

Het is uiteindelijk de rechter die vandaag over zijn straf heeft beslist, en die ging nog een stap verder. Hij sprak de man over de hele lijn vrij op basis van "twijfel".

4. Conclusie

- Vlaamse gerechtsverslaggeving is **overwegend neutraal**.
 - Ruim 1 op 10 artikels (13,5%) bevat een **appreciatie**: vaker *mild* dan *zwaar*.
 - Vier op de tien artikels over gemediatiseerde zaken (40,7%) bevatten een appreciatie: meestal *mild*.
- Wel **mediatiek punitief populisme** bij gemediatiseerde zaken.
 - Met/zonder verwijzing naar PO (cat. 3 en 4): (quasi) uitsluitend **seksuele misdrijven**.
 - Vooral bij vrijspraak en opschorting van de uitspraak van de veroordeling.
- **Punitief populisme door politici** is (bijna) **afwezig** (cat. 1 en 2).
- **Verder onderzoek**
 - Maatschappelijke impact van gemediatiseerde zaken (vgl. *salience*).
 - *Quid* andere bronnen (televisie; sociale media)?